

Liudmila Choruža (Ukraina)

MOKYTOJO ETIKA – DVASINIO KONTEKSTO PAGRINDINIS DĖMUO UGDANT ASMENYBĘ

Nagrinėjama pedagoginė etika kaip būdas sudaryti asmenybės ugdymo dvasinį kontekstą, palankią kultūrinę ugdomąją erdvę ir galimybes įtraukti etiką į vertybinį prasminį ugdymo kultūros pasaulį. Išskirtos mokytojo etikos įgyvendinimo psichologinės-pedagoginės ypatybės, atsižvelgiant į sąveiką su pagrindiniais ugdymo proceso subjektais.

Esminės sąvokos: pedagoginė etika, dvasinis kontekstas, ugdymas, ugdomasis procesas.

IVADAS

Vienas iš pagrindinių uždavinių sudarant asmenybės ugdymo išorinį kontekstą yra palankių sąlygų šiam procesui egzistuoti paieškos. Būtent kontekstas suteikia prasmę žmogaus pažintinei veiklai, aktualina socializaciją visuomenėje, elgsenos normų ir taisyklių perėmimą. A. Verbickio ir O. Larionovos tyrimuose (Вербицкий, Ларионова, 2013, p. 124–125) akcentuojama, kad išorinis ir vidinis pasaulis žmogui „duoti“ ne tiesiogiai, o vienokiuose ar kitokiuose daiktiniuose ir socialiniuose kontekstuose, ir kad bet kokio psichinio reiškimo paaishkinimas reikalauja atskleisti ir kontekstą, kuriame jis atsiranda, ir paties reiškimo vidinę prigimtį. Todėl asmenybės ugdymo ir raidos garantas yra šiems procesams sėkmingai įgyvendinti sudarytas išorinis kontekstas.

Dvasinis kontekstas, įskaitant ir informacines, dalykines, sociokultūrinės, erdvės ir laiko charakteristikas, savo esme yra sisteminis darinys, galintis sistemškai veikti asmenybę. Tokio konteksto egzistavimas sistemškai veikia ir asmenybės ugdymą, kai yra įgyvendinamas visomis pedagoginio proceso grandimis: tikslais, turiniu, metodais, bendradarbiavimo su vaiku būdais. Be to, kontekstas pasižymi daugiafunkciu poveikiu asmenybei ir jos aplinkai ir gali:

- skatinti mokinį įtraukti į asmeniškai prasmingus mokymo ir auklėjimo procesus;
- sudaryti auklėjimui palankų moralinį-psichologinį aplinkos klimatą;
- skatinti ugdymo subjektų dialoginį bendravimą;
- formuoti santykių tarp ugdytojo ir ugdytinio atvirumą, skatinti įvairių ugdymo formų taikymą.

Ugdant asmenybę ypač svarbus dvasinio konteksto dėmuo yra doroviniai subjektų santykiai, kurie turi gyvenimiškos prasmės reikšmę. Kuriant tokius santykius pagrindinis vaidmuo tenka mokytojui. Jam tenka laikytis kultūros ir etiketo normų bendraujant su mokiniais, jų tėvais, kolegomis, administracija, būti reikiam sau, saugoti kultūrinę aplinką kaip žmogaus dvasinio gyvenimo šaltinį. Kaip pažymi žinoma rusų mokslininkė E. Bondarevskaja (Бондаревская, 2012, p. 3), pažinti mokinį ir tai, kas su juo vyksta ugdymo procese, galima tik pasitikint, gerbiant, mylint, suprانتant ir kūrybiškai bendradarbiaujant. Būtent tokios savybės netiesiogiai koreguoja asmenybės dvasinę raidą, orientaciją į platų transcendentinių dvasinių vertybių spektrą. Šios problemos reikšmę atspindi ir mokslininkų tyrimai, kurie pristatyti Lietuvoje išleistoje kolektyvineje monografijoje „Ugdymo dvasingumas“ (2012).

Apibūdintų savybių pasireiškimo šaltinis pirmiausia yra mokytojas. Jo profesinė etika – neatskiriama kiekvieno pedagoginės veiklos elemento dalis. Savo prigimtimi ji yra daugiafunkcė ir atlieka organizacinę, mokomąją, auklėjamąją, lavinamąją, komunikacinę, inovacinę ir kitas funkcijas. Mokytojas yra pašauktas valdyti asmenybės raidos procesą, sudaryti tam tinkamas sociokultūrinės sąlygas, būti sektinu pavyzdžiu.

Mokytojo etika pasireiškia kiekviename jo pedagoginės elgsenos elemente, visose jo profesinės veiklos sferose. Savo išorine raiška turėdama subjektyvią prigimtį etika pasižymi objektyviu charakteriu. Be to, mokytojo būtent vidinis pasaulis, vertybės, idealai yra jos pasireiškimo pagrindas. Absoliuti vertybė – žmogus. Tai tikslas, rezultatas ir pagrindinis ugdymo kokybės vertinimo kriterijus.

Pedagogo etikos problema – nuolatinių mokslinių tyrimų dalykas, kurį visais laikais nagrinėja įvairių šalių filosofai, psichologai, pedagogai (Гусейнов, Апресян, 1998; Васянович, 2005; Маслоу, 1997). Pedagoginio paveldo analizė, J. Komenskio (1982), J. Korčiaiko (1990), V. Suchomlinskio (1976) ir kitų žymių mokslininkų ir pedagogų tyrimai patvirtina, kad pedagoginė etika yra daugelio reformistinių idėjų ir sukurtų pedagoginių sistemų branduolys.

Globalizacijos, kultūrinės integracijos procesai paskatino peržiūrėti valstybines ugdymo sistemas. UNESCO iniciatyva Europos Sąjungoje aktyviai kuriama „Mokymosi gyventi kartu“ koncepcija. Etninis dėmuo yra jos turinio pagrindas. Tarp pagrindinių šiuolaikinio ugdymo tikslų išskirti: asmenybės aktyvi pilietinė pozicija, tolerantiškumas, pakantumas. Koncepcijos kūrėjai mano, kad būtent tolerantiškumas ir pakantumas gali garantuoti šiuolaikinės demokratijos integracinę funkciją ribų tarp valstybių ir kultūrų nuoseklaus naikinimo sąlygomis. Todėl reguliuodamas profesinės etikos normas ir reikalavimus pedagogas sukuria palankų išorinį etinį kontekstą, kuris yra veiksmingas ugdant asmenybei reikalingas savybes „mokėti gyventi kartu“ (Выводы 46 сессии Международной конференции, 2003, p. 108).

Žvelgiant į pedagogo profesinę etiką kaip į dvasinio konteksto ugdant asmenybę pagrindinį dėmenį tenka šį reiškinį vertinti siejant su palankios kultūrinės ugdomosios erdvės kūrimu, su asmenybės įtraukimu į prasminį vertybinį kultūros pasaulį. Todėl mokytojo etika kaip dvasinio konteksto ugdant asmenybę pagrindinis dėmuo, didžiulis jos ugdomasis potencialas ir pedagoginių-psichologinių ypatybių realizavimas, sąveikaujant su pagrindiniais ugdomojo proceso subjektais, yra aktuali pedagoginė **problema**.

Tikslas – atskleisti pedagoginės etikos kaip išorinio dvasinio konteksto ugdomąjį potencialą asmenybės tobulėjimo procese.

Uždaviniai – apibrėžti pedagoginės etikos kaip ugdymo dvasinio konteksto esmę; išskirti moralines vertybes ir principus, kurie sudaro jos pagrindą; atskleisti mokytojo etinės elgsenos ypatybes subjektams bendradarbiaujant įvairiose sferose ir ugdymo proceso etapuose.

Metodologinis pagrindas. Pedagoginės etikos vaidmens ugdymo procese tyrimui pasirinkta L. Vygotskio (Выготский, 1934) koncepcija apie istorinę ir kultūrinę asmenybės raidą individui perimant kultūros vertybes netiesioginio bendravimo procese. Jeigu dviejų subjektų bendradarbiavimo kontekstas remiasi etiniu pagrindu, tai tikėtina, kad asmens sąmonėje yra „įtvirtinamos aukštosios funkcijos“ ir praturtinama pati asmenybė bei aplinka.

PEDAGOGINĖ ETIKA KAIP UGDYMO FENOMENAS

Atskleidžiant pedagoginės etikos vaidmenį ugdant mokinius didelę reikšmę turėjo iškilaus ukrainiečių pedagogo V. Suchomlinskio (Сухомлинский, 1976, p. 72) darbai. Jis pažymėjo, kad visų žmogiškųjų ypatybių, ribų ir pan. formavimo dermę lemia pagrindinis dalykas – dorovė, kurios aukštumas gali pakilti kiekvienas vaikas. Mokslininkas pasiūlė naują, vidinį vaiko vertybinės reguliacijos ir savęs reguliavimo mechanizmą. Šis mechanizmas skirtas asmens elgsenos stabiliai dominantei – dvasingumui – formuoti.

Kaip pažymi E. Bondarevskaja (Бондаревская, 2012, p. 11), mūsų laikotarpiu gėrio ir blogio atviros priešpriešos fone ugdymui tenka misija būti socialinės technologijos, kuri skirta visuomenei tobulinti per žmogų, dalimi. Per žmogų, kuris pasižymi dvasinio, dorinio, kultūrinio atsi-

naujinimo, kūrybiško savęs realizavimo ir savo bei visuomenės gyvenimo visų sričių inovacinių pertvarkymų gebėjimais. Šis mokslinis požiūris dera su V. Suchomlinskio idėjomis, kuris gana daug padarė tobulindamas mokinių moralinės raidos teoriją ir praktiką. Savo knygoje „Mokinio dvasinis pasaulis“ (Сухомлинский, 1961) jis pagrindė, kad šiame procese svarbiausia yra visuma, sistemiškumas, emocinis vertybinis kryptingumas, mokinio amžiaus tarpsnių vertinimas, orientacija į veiklą, kuri užtikrina asmens saviraiškos ir kūrybos galimybes. V. Suchomlinskis (Сухомлинский, 1961, p. 14) tvirtino, kad asmenybės vidinės raidos dominantė yra dora ir jos pojūtis: „Dvasinio gyvenimo turtingumas prasideda ten, kur į vieną visumą susijungę geranoriška mintis ir moralinis jausmas įsitvirtina aukštos moralės veiksmė.“

Pedagoginės etikos galimybės didžiulės. Ji apima socialiniu požiūriu reikšmingus visuomenės moralės elementus, yra mokytojo profesinės veiklos integrali charakteristika, apibrėžia mokytojo moralinius reikalavimus ir atspindi jų transformacijos į pedagogo sąmonę ir elgseną laipsnį. Mokytojo profesinė etika yra grindžiama pagrindinių moralės kategorijų ir moralinių vertybių esme – požiūrių į gerį ir blogį sistema, teisingumu ir savo vertės pojūčiu, kurie yra įvairių gyvenimo vaizdinių, dorovės savybių, žmonių veiksmų ir t. t. savitas vertinimas.

Etika pedagoginei veiklai suteikia socialinio bendradarbiavimo bruožų. Remdamasis atitinkamomis moralės normomis mokytojas renka pedagoginius metodus, profesiją reglamentuojančias taisykles. Tokiu būdu jis sukuria kultūrologinio tipo švietimo procesą ir tampa pavyzdžiu mokiniui. Todėl mokytojo ir mokinio pedagoginio bendradarbiavimo srityje profesinė etika ir remiantis ja sprendžiami uždaviniai taip pat yra skirti humanistiniams idealams ir jų sisteminiam poveikiui asmenybei įgyvendinti.

PRASMINIS PEDAGOGINĖS ETIKOS BRANDUOLYS

Pedagoginės etikos pagrindas, jos prasmnis branduolys yra mokytojo moralinių vertybių ir principų sistema, kuri formuoja jo sąmonę ir pedagoginę poziciją. Žmogus žinias igyja iš įvairių išorinių šaltinių, o ji patį kuria vidinės vertybės. Vertybinės orientacijos priskiriamos vidinei asmenybės struktūrai, nes jos įsitvirtina individo gyvenimo patirtimi ir išgyvenimų visuma. „Vertybė“ yra viena iš esminių moraliai orientuojančių sąvokų, ji yra kaip etalonas, galintis formuoti mokytojo pedagoginę poziciją.

Dominuojanti vertybė yra mokytojo santykis su pasirinkta profesija. Susiformuodama dar ikiprofesiniu periodu ir išlikdama per visą darbingą gyvenimą ji transformuojasi į santykius su įvairiais pedagoginio proceso dalyviais. Profesinio intereso nebuvimas (mokytojo formalus požiūris į profesinius įpareigojimus) neigiamai veikia pedagogo tarpasmeninių santykių etiką ir kitas jo subjektinės sąveikos sferas. Mokytojo pozityvų santykį su profesija reguliuoja ir etiniai reikalavimai – pedagoginės profesijos sąmoningas pasirinkimas, jos reikšmės visuomenės raidai samprata, pedagoginis pašaukimas (meilė vaikams, profesinis interesas, pedagoginiai gabumai ir t. t.), asmeninių profesinių savybių ugdymo pastangos, visuomeninius reikalavimus, poreikius, mokinių socialinę ir intelektinę dinamiką atitinkančios profesinės galimybės, rūpinimasis pedagoginiu įvaizdžiu kaip doro elgesio pavyzdžiu ir kt. (Хоружа, 2012, p. 85).

Mokytojo vertybinėje sistemoje svarbų vaidmenį atlieka etinės vertybės, kurios atskleidžia jo asmeninį dorinį potencialą: meilė žmonėms, vaikams, pastangas daryti gera, norą savo profesine veikla įgyvendinti bendražmogiškas moralines normas, pagarbą savo ir kitų žmonių vertei, pasirengimą tobulėti, vaiko asmenybės raidą kaip prioritetinio pedagoginio uždavinio sampratą, sąžiningumą, objektyvumą, atsakomybę (Хоружа, 2012, p. 86).

Apibrėžiant ugdymo esmę kaip pedagoginio proceso subjektų sąveiką aiškėja, kad jų tarpusavio santykiai yra socialinių ryšių sistema, pradedant paprasčiausiais erdvės, psichiniais ir

socialiniais kontaktais ir baigiant sudėtingais socialiniais veiksmais ir santykiais, kuriems yra būdingas pastovumas. Šioje sistemoje kiekvienas subjektas atlieka savo vaidmenį ir funkcijas: vienas prižiūri, auklėja, kitas įsiklauso, mokosi, auklėjasi. Tai atskleidžia pedagogo santykių su ugdytiniais vidinį prieštarumą, nes kiekvienas subjektas vadovaujasi skirtingais tikslais ir pasižymi savitu jų suvokimu. Be to, egzistuoja socialinės brandos ir patirties skirtumai; pedagogas gali būti nepakankamai susipažinęs su mokinių fizinio ir psichologinio išsivystymo ypatybėmis; galimas abipusiškai neadekvatus konkrečių veiksmų, elgsenos motyvų vertinimas. Tokiems prieštaravimams likviduoti būtinas atitinkamas moralinis reguliavimas, kuris leistų pasiekti ugdytojo ir ugdytinio santykių pusiausvyrą ir darną. Tarp tokių ugdytojo veiksams vertinti skirtų etinių reikalavimų galima išskirti:

- asmeniškai orientuotos prieigos ugdytinio asmenybės atžvilgiu įgyvendinimo strategiją;
- vaikų kolektyvo, kuriame visi nariai turi lygias teises, formavimą;
- mokinių ypatybių, jų vidinio pasaulio, poreikių, interesų nuolatinį vertinimą;
- požiūrį į mokinį kaip asmenybę, pagarbą jo savitumui, ypač vertingų savybių ugdymą;
- susilaikymą vertinant neteisingus vaikų veiksmus ir sprendimus, paieškas pedagoginiu požiūriu tikslingų būdų, kaip pakeisti jų nuomonę, veiksmų analizę ir vertinimą koregavimą;
- moralinę kontrolę, savęs reguliavimą, nuolatinį siekį tokių savo elgsenos formų, kurios stiprina pedagogo kaip asmenybės ir profesionalo autoritetą;
- atvirą, grindžiamą socialine partneryste sąveikos su ugdytiniais procesą;
- moralinę atsakomybę už mokinių mokymo, auklėjimo ir lavinimo rezultatus, nuolatinę savianalizę;
- kuriamą palankią ugdymo aplinką, kuri tarnauja bendram pažinimo, darbo, poilsio procesui; formuojamą asmenybės pozityvią motyvaciją, savigarbą ir pasitikėjimą savo jėgomis.

Kuriant ugdymo etinį kontekstą pedagogui svarbūs ir asmenybės santykiai su kolektyvu, kuris yra socializacijos pagrindas. Pedagogas privalo gerbti ir vertinti kolektyvo nuomonę, gebėti teisingai suvokti jo strategiją ir nuolat vertinti raidos dinamiką. Be to, pedagogui būtina diagnozuoti kolektyvo mikrogrupių veiklos charakterį ir nukreipti jų aktyvumą bendra linkme, formuoti kolektyvo nuomonę dėl jo narių negatyvaus elgesio apraiškų, tvirtinti tokias dorovės normas kaip pasitikėjimas, tarpusavio pagalba, atsakomybė, sąžiningumas.

Pripažįstant asmenybės ugdymo priegų vienovės ir visybiškumo reikšmę, į etinę triadą, nuo kurios priklauso ugdymo rezultatas, būtina įtraukti ir pedagogo ryšius su tėvais. Įtraukti tėvus į pedagoginį procesą yra objektyvi būtinybė – jo visavertiškumo sąlyga, kuri vertintina kaip mokinio asmenybės moralinis ugdomasis veiksnys. Tokius tarpusavio ryšius galima plėtoti remiantis schema „pedagogas – mokiniai – tėvai“.

Pedagogui ne visada pavyksta nustatyti su tėvais sklandžius bendradarbiavimo santykius. Prieštaravimų gali kilti dėl įvairių priežasčių: dideli reikalavimai vieni kitiems ir noras greitai pamatyti rezultatus, skirtingi bendravimo su vaiku stiliai, nevienoda pedagoginė kvalifikacija ir vaiko psichologinių ypatybių matymas, noras vieni kitiems perkelti atsakomybę už mokymą ir auklėjimą ir t. t. Įveikti panašius nesusipratimus įmanoma, jeigu mokytojas laikosi tokių etinių reikalavimų: rūpinasi sistemingu tėvų pedagoginiu švietimu, gerina jų nuomonę apie savo vaikus; taktiškai ir pagrįstai kelia tėvams reikalavimus siekdamas patobulinti vaikų auklėjimą; atskleidžia antipedagoginius vaikų auklėjimo šeimoje metodus; tėvų akyse aukština vaiko sta-

są; su tėvais kuria ir aptaria bendrus pedagoginio poveikio vaikui planus ir programas, įtraukia tėvus į kolektyvinius renginius. Tačiau neetiška pedagogui kištis į mokinio ir jo tėvų asmeninį gyvenimą, užsiminti apie dovanas, įtikinėti tėvus dėl būtinybės ieškoti jo vaikui papildomų mokamų paslaugų.

Apibendrinant tai, kas pasakyta, ir vertinant pedagogui reikšmingus jo veiklos objektus (Бондырева, 2007, p. 14), galima pažymėti, kad pedagoginės etikos pasireiškimo lygmenį lemia: tų objektų kiekis – dvasingumo vektorius (*вектор духовности*); kokiais veiksmais juos valdo – „dvasios“ vektorius (*вектор душевности*); kaip derina savo ir kitų interesus – dorovės vektorius (*вектор нравственности*).

ETIKA – UGDYMO DVASINGUMO KONTEKSTO PAGRINDINIS DĖMUO

Nagrinėjant pedagogo profesinės etikos vaidmenį ir sprendžiant ugdymo uždavinius svarbu suvokti, kad pats ugdymo procesas yra sudėtingas ir daugiaaspektis reiškinys. Jis pavaldus tam tikriems dėsningumams ir yra sudarytas iš tarpusavyje susietų komponentų. Ugdymas pirmiausia apima asmenybės perimamas elgsenos normas ir taisykles, pojūčių ir įsitikinimų formavimą. Įtvirtinant šiuos dėmenis etika atlieka ypatingą vaidmenį, nes ji atspindi aktualius žmogaus poreikius, asmenybės raidos socialinius-psichologinius dėsningumus, plėtoja humanistinį potencialą.

Pedagoginė etika yra mokinio socialinę-psichologinę raidą sistemantis veiksnys. Ja remiantis formuojasi mokytojo ir mokinio sąveikos emocinis fonas, plėtojama vertybinė motyvacinė sfera, gebėjimas mėgdžioti suaugusiųjų elgseną.

Ugdytojo sąveikos su ugdytiniu emocinis komponentas ypač svarbus formuojant santykių su savimi, mokymu, bendraamžiais ir suaugusiais sistemą. Be to, mokinio emocinė priklausomybė nuo mokytojo yra svarbi vertinant pedagoginės etikos socialinį-psichologinį poveikį vaiko raidai. Asmenybei būdingas pozityvių emocijų poreikis, o jų stoka („emocinis badas“) atitinkamai determinuoja elgsenos pokyčius. Emocinio artumo su mokytoju trūkumas sukelia nesąmoningą vaiko siekį kompensuoti nerealizuotas emocijas ir tai gali pasireikšti jo nedaptyviu elgesiu.

Nepalanki vaiko statuso psichologinė-pedagoginė raida prasideda nuo tada, kai atsiranda negatyvus santykis su savimi. Savęs vertinimas atspindi individo savigarbos jausmo išsiugdymo lygmenį, savo vertės pojūtį, santykį su savimi kaip asmenybe. Negatyvus savęs vertinimas skatina savęs neigimą, neigimą visko, kas siejasi su žmogiškuoju Aš, jis riboja gyvenimo perspektyvą, provokuoja nerimą ir nepasitikėjimą. Šiuo požiūriu pedagogo etika gali skatinti ir reguliuoti pozityvių savęs vertinimą ir todėl yra vienas iš asmenybės ugdymo mechanizmų. Pedagoginė etika turi įtakos Aš koncepcijos kaip asmenybės integruojamos dominantės pagrindinių dėmenų tapsmui. Tai atsiskleidžia apibendrintu žmogaus vaizdu apie save, savęs kaip asmenybės, jos psichologinių mechanizmų ir elgsenos nuostatų sistema. Šiuos klausimus kelia ir grupė italų mokslininkų moralės ugdymo problemoms skirtoje knygoje (Xodo, 2001).

Tai, kas išdėstyta, apibendrintai galima pristatyti 1 lentelėje parodant mokytojo etiškos elgsenos kaip dvasinio konteksto ryšius su asmenybės, jos socialinių-psichologinių savybių ugdymu.

1 lentelė. Asmenybės socialinių-psichologinių savybių ugdymo priklausomybė nuo mokytojo etiškos elgsenos

Mokytojo etiškos elgsenos ypatybės	Asmenybės socialiniai-psichologiniai pokyčiai
Pagarba asmenybei, gėrio ir dėmesio pasireiškimas	Tarposavio pagarba, pasitikėjimas, adekvatus savęs vertinimas
Bendradarbiavimas, prašymas, palaikymas	Pozityvus emocinis kontaktas su mokytoju, savianalizė, iniciatyva
Kuriama sėkmės situacija	Pasitikėjimas savimi, užsispyrimas siekiant tikslo
Interesų ratas, kūrybinė veiklos prieiga, asmeninis pavyzdys	Dvasiniai poreikiai, savikūra
Tolerancija ir taktas	Elgesio kultūra, etiketas

Taigi, pedagoginė etika – humaniškos, kūrybingos, iniciatyvios asmenybės ugdymo esminis veiksnys. Atitinkamai ir pedagoginiai tikslai turėtų būti orientuoti pirmiausia į ugdomosios aplinkos humanizavimą. Jų siekiant pedagogo veikla pasižymės ontologine prasme, o šiuolaikinė aplinka darysis palanki ugdytinio dvasiniam tobulėjimui.

APIBENDRINIMAS

Mokytojo sąveikos su įvairiais ugdymo proceso subjektais analizė padėjo sukonkretinti pedagoginės etikos ypatybes ir jai keliamus pagrindinius reikalavimus. Pagrįsta pedagogo etikos kaip vaiko asmeninės raidos esminio veiksnio samprata ir akcentuojama ugdymo psichologinė prigimtis leido išskirti ugdymo pagrindinius dėmenis, nuo kurių priklauso tokių socialiai svarbių asmenybės savybių kaip atsakomybė, moralinių normų ir vertybių suvokimas, pagarba kitiems, bendradarbiavimas ir t. t. formavimas.

Pasižymėdama daugiafunkce įtaka asmenybei pedagoginė etika gali sudaryti pozityvų kontekstą, kuris palankus įgyvendinant pagrindines šiuolaikiško ugdymo strategijas: pliuralizmą ir ugdymo praktikos variantiškumą, ugdymo proceso subjektų laisvę ir asmenybės dvasinio potencialo raidą (Сиволапов, 2005, p. 59–60). Pedagoginė etika, kaip visuminis integracinis, sinkretinis fenomenas, veikia asmenybės socialinės sąveikos charakterį, koreguoja kultūrologinio tipo švietimo procesą, praturtina visus žmogiškojo Aš parametrus (emocinę sritį, vertybes, savęs vertinimą, elgesio kultūrą).

LITERATŪRA

- Бондаревская Е. В. Гуманитарная методология науки о воспитании. *Педагогика*, 2012, №7, с. 3–13.
- Бондырева С. К. *Окружающий мир, потребности, духовность* / С. К. Бондырева, Д. В. Колесов: методическое пособие. Москва: Московский психолого-социальный институт, 2007. 24 с.
- Васянович Г. П. *Педагогічна етика: навч.-метод. посіб.* / Г. П. Васянович. Львов: Норма, 2005. 344 с.
- Вербицкий А. А. *Личностный и компетентностный подходы в образовании: проблемы интеграции* / А. А. Вербицкий, О. Г. Ларионова. Москва: Логос, 2013. 336 с.
- Выводы 46 сессии Международной конференции по образованию и предлагаемые действия. *Перспективы*, 2003, № 1, с. 108.
- Выготский Л. С. *Мышление и речь*. Москва, 1934.
- Гусейнов А. А., Апресян Р. Г. *Этика: учебник*. Москва: Гардарики, 1998. 472 с.
- Коменский Я. А. *Законы хорошо организованной школы*. Избр. пед. соч. в 2-х т. Москва: Педагогика, 1982. Т. 1. 656 с.

- Корчак Я. *Как любить ребенка: книга о воспитании* / Пер. с польского. Москва: Политиздат, 1990. 495 с.
- Маслоу А. *Дальние пределы человеческой психики* / Пер. с англ. С.Пб., 1997. 430 с.
- Сиволопов А. В. Модернизация воспитательных концепций: закономерности и противоречия. *Педагогика*, 2005, №9, с. 57–64.
- Суходолний В. О. *Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості*. Вибр. твори в 5-ти т. 1976. Т. 1. 670 с.
- Суходолний В. А. *Духовный мир школьника (подросткового и юношеского возраста)*. Москва, 1961.
- Хоружа Л. Л. *Етичний розвиток педагога: навч. посіб.* / Л. Л. Хоружа. Київ: Академвидав, 2012. 208 с.
- Ugdymo dvasingumas / Spirituality of Education*. Kolektyvinė monografija. Sudarė ir parengė J. Kievišas. Redakcinė kolegija: akademikas A. Gaižutis ir kt. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2012.
- Xodo C. *Educazione morale* / C. Xodo, E. Toffano, C. Biasin, O. Zanato, I. Scarpa. Brescia: La Scuola, 2001. 255 p.

Jonas Kievišas, Jolanta Anglickaitė-Šleževičienė PRASMINGO GYVENIMO KONTEKSTAS

Remiantis poeto ir mokytojo S. Anglickio gyvenimu ir veikla bei tarpukario ir sovietinės okupacijos laikotarpiui būdingomis dvasingumo raiškos galimybėmis aptariamas asmenybės sklaidos kontekstas. Nagrinėjant poeto kūrybos ir pedagoginės veiklos rezultatus bei aplinkybes atskleidžiama intelektualinė rezistencija. Ypač autoritarinės kultūros aplinkoje tai individualios elgsenos konteksto dvasingumui būdingas reiškiny. Ugdymo tikrovėje tokia rezistencija išryškinta vertinant subjektų koreguojamą ugdymo dvasingumo kontekstą ir ugdymo dvasingumą. Šiais reiškiniais konkretinama asmens ir aplinkos dvasingumo sankirta ir žmogaus prasmingo gyvenimo kontekstas.

Esminiai žodžiai: poetas, mokytojas, gyvenimo prasmė, kūryba, intelektualinė rezistencija, edukacinė veikla.

Ne kiekvienam pavyksta pakilti virš pilkos kasdienybės ir gyvenimą įprasminti kultūros istorinės tradicijos, o ne tik laikotarpio iššūkių nulemtoje erdvėje. Paieškas provokuoja istorinės aplinkybės, laikotarpiui būdinga mokslinė, ekonominė, kultūrinė globalizacija, net savita jos forma – šalies okupacija.

Poeto ir mokytojo Stasio Anglickio gyvenimo kelią, kaip ir daugelio mūsų, skausmingai koregavo laikotarpio iššūkiai. Juos jautėme visi, tačiau gyvenimo prasmingumas priklausė nuo mūsų pačių pastangų ir dvasinės stiprybės.

IVADAS

Žmogaus gyvenimo prasmė skleidžiasi atsižvelgiant į laikotarpio kultūrą, visuomenės dvasinę brandą, tautos paveldą, tradicijas. Šioje erdvėje žmogus turi galimybę rinktis ir įprasminti savo gyvenimą. Pasirinkimo svarba išryškėja ypač kritiškais visuomenės raidos laikotarpiais ir koreguoja tos raidos galimybes ir savitumą. Asmenybės apsisprendimo reikšmę laikotarpio iššūkių atžvilgiu, savo gyvenimo įprasminimą ir nuo to priklausančią